

Demonstrere genbruge samle

Af Magnus Thorø Clausen

Mange af Bjørn Nørgaards værker udspringer af aktioner. Tilbage i 1960'erne fungerer aktionen som metode til at komme udenom værkbegrebet og de klassiske kunstgenrer til fordel for et åbent og ukortlagt handlingsrum. Aktionen bliver udgangspunkt for interaktioner mellem krop og materialer i form af demonstrationer. Det åbner for et intuitivt og konceptuelt nulpunkt, hvor materialerne er tømt for betydninger og blot repræsenterer sig selv. Den kropslige investering får aktionerne til at minde om ritualer. Interaktionen med publikum er generelt nedtonet, og aktøren bevæger sig i sit eget univers. Et af sigterne er at flytte fokus fra aktørens subjektivitet til et objektive plan, hvor kunstneren kan være en tilstand, ikke en identitet. Aktionen indeholder desuden konturen af en praksis, som alle og enhver kan gøre efter, og hvor materialernes egenskaber konkret medbestemmer forløb og resultater.

De mellem 27-30 gipsobjekter med den Wittgensteinske titel *Sagforhold* er et eksempel på en aktion, som ikke forsvinder i sin proces, men efterlader en serie af objekter udformet som en gulvinstallation. Det er ting, som samtidig er hændelser. At Nørgaard kalder dem objekter og ikke skulpturer afspejler ønsket om at tilsidesætte traditionens formater og opfinde et nyt strukturelt sprog til at formulere kunst og virkelighed. Objekterne er serielle forløb, hvor forskellige kombinationer af gips, pap og ståltråd springende afprøves og støder sammen. Orden og uorden. Arkitektur og natur. Idé og krop. De udgør et samlet skulpturelt alfabet mellem readymades og frie materialer, der, svarende til en matematisk algebra, kan sættes sammen på et utal af måder til nye sætninger. Det er et bud på en transformativ kunst som reaktion på en verden, der er gået i stykker og er i færd med at samle sig i nye mønstre.

Efterhånden og faktisk relativt hurtigt efter 1967 foretager Nørgaard en åbning af værkerne mod det omgivende samfund, fra hverdagslivet til konkrete politiske sammenhænge. Gips, pap og ståltråd suppleres og overlappes af henvisninger til religion, mytologi, arkitektur, historie og politik. Den performative og strukturelle logik i materialeundersøgelserne, A, B, x, y, ... overføres til et arbejde med traditionens billeder og fortællinger, alle de strukturer samfundet og magten ideologisk bygger på. Med begreber som genbrugsklassicisme og folkeklassicisme stjæler Nørgaard med arme og ben fra det store arkiv af visualitet og sprog, som holder sammen på det fælles rum. Hans eklektiske sammenstykninger af fortid og samtid er med til at udvide opfattelsen af kunst som model, vi kan erkende virkeligheden igennem. Billedtilgangen er ligesom de performative aktioner ikke bundet til et særligt medie, men kan aktualiseres på tværs af film, plakater, installationer, gobeliner, skulpturer, arkitektur m.m. Nørgaards indgriben i det vestlige samfunds billeder af sig selv udvider også aktionens karakter, idet det åbne materialeregister blandes med fortællinger og symboler: fisk, roser, kaffekopper, stokke, tro, håb og kærlighed. Det er også i denne bevægelse, at menneskelignende figurer genintroduceres som afspejlinger af de billeder, der taler til os fra fortiden og samtiden. De genskabte figurer citerer billedsammenhænge på tværs af høj og lavkultur fra Michelangelo til Anders And. Men de er bragt ud af fatning og transformeret i et univers på grænsen af tid, rum og genkendelighed.

Billedsproget, der går gennem værkerne, kan ligne et privat sprog, men egentlig er det snarere alment. Det består af elementer, der som regel kan afkodes helt konventionelt, for eksempel rosen som symbol for kærlighed. Det kan sammenlignes med Wittgensteins argumenter i *Filosofiske undersøgelser*, at al mening er offentlig, at et privat sprog er umuligt, og at et udtryks betydning er dets brug. Båden er et andet billede, som optræder i mange værker gennem årene: Et billede på rejsen mod det ukendte, på globalisering, på bevægelse mellem nationaliteter og geografiske skel. I skulpturen *Beowulf* er båden realiseret som en kompleks montage af materialer og tegn. I starten af Beowulf kvadet, som skulpturen henviser til, begravnes sagnkongen Skjold i en båd og sendes til havs. Rejsen mod det ukendte og mod fjerne egne er på den vis også billede på den sidste rejse, og båden bliver et gravmæle. Gravmælet er et andet gennemgående billede i Nørgaards værk, og knytter sig desuden til skulpturkunstens oprindelse. De første skulpturer vi kender til var formodentlig gravmæler, hvor sten erstatter krop og flygtighed bliver til permanens. Nørgaard bruger ofte elementer, der har status af relationelle eller performative objekter. Det er objekter, som fører mennesker sammen kropsligt og socialt og som etablerer en førsproglig kontaktflade mellem os.

Værkernes tilegnelse af vores kulturs billeder og fortællinger er desuden en måde at intervenere i den kollektive erindring om, hvem vi er. Tilegnelsen kan have form af fragmenter, hvor billeder optræder løsrevne og selv bærende, i andre tilfælde er de struktureret i ophobninger og samlinger, hvor det er deres sameksistens og krydsforbindelser, der er i fokus. Sidst i 1960'erne laver Nørgaard en udstilling i De Studerende Råds Kælder bygget op af fem smalle rum med hver sin rumkarakter og komplementært til dette et minimalistisk rum. Rumsektionerne indeholder samlinger af henholdsvis gips, køkkenting, sand og glasskår, tæpper og genstande lånt af kunstnerens mormor. Inddragelsen af selvbiografiske ting betoner hvordan vi socialt hænger sammen med andre mennesker gennem de ting, som vi deler. I den nylige installation *Ornamental Shelves (From my Father's Book Collection)* indgår gipsobjekter, kaffekopper samt bøger fra farens bibliotek i et modulært system af boghylder. Sammenstillingen af minimalistiske objekter og specifikke bøger medfører en mangfoldig og åben konstellation, og gør det muligt at se dem hver især med et anderledes blik. Som præsentationsform har samlingen af ting forbindelser til 1960'ernes materialedemonstrationer og møder mellem geometri og organiskhed, men er nu tilføjet et aspekt af erindring, idet hver bog indeholder sin egen tid og kontekst, og autobiografi, i deres henvisning til farens samling.

At samle etablerer en struktur i kaos og giver - ligesom ornamentikken - tingene og erindringerne en rytme. Det muliggør nye måder at erkende virvaret af indtryk ved at se dem ordnet efter en plan. Materialer og forestillinger er sjældent isoleret om sig selv. De brydes i konstellationer, ophobninger og gentagelser, ofte styret af en underliggende magisk tal-logik. Deres forbundethed og distribution skaber et flerstemmigt logisk rum. I Nørgaards værk er ét materiale, ét billede, ét system aldrig nok i sig selv. Værket har altid været mangesporet og gået på tværs af teknikker og stilretninger. Det betyder, at kontrasterende udtryk kan findes side om side og at utopien om en bedre verden kan forvandles til atypien eller afvigelsen fra normen. Med kunstnerens ord: "Utopiens funktion er at bryde sammen, først derefter kan vi komme *videre*."